

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

**Sánchez, Francisco
Schoppe, Caspar
Perizonius, Jacobus
Franequera, 1687**

Latina lingua comparanda

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

LECTORI S.

Ultimum posuimus ad linguam Latinam præcipuum documentum; quia magna vulnera debent arte, atque dolo bono tractari: timui enim ne si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, aversarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, (quatuor aut sex doctos excipio) qui non & sentiat, & præcipiat verbis Latinis exercendam linguam, ut promptè, & celeriter possis, quæ malè cogitaveris, expromere? Quis porro ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat; (honor sit auribus doctorum) vel malè, vel bene loquere cum M? Tanta est stultorum hominum ignorantia, perversitas, & pertinacia. At ego, apud quem plaris est recta rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentius posse juveni linguæ Latinæ cupido evenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profuentiæ interesse. Quicumque enim aliquando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum dico, aut Osorium, aut nostrum Pincianum, non loquendo, sed scribendo, meditando, & imitatione id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores; (quando politè, & appo-
sitè)

frè de suggesto loqui non ultima laus est) ut etiam Hispanè loquentium cætus fugiant; quam paucissima loquantur ipsi; patienturque vel mutos, & elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto, & meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, ut loquamur, sed ut docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem jam nulla natio est, quæ Latine, aut Græcè loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, ut M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic verè nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis, aut etiam in gymnasiis miris modis conantur dilacerare. Vale.

S f 2

Qui

*Qui Latine garrunt, corrumpunt
ipsam latinitatem.*

Objectio prima.

USUS, & experientia dominantur in artibus; nec ulla est disciplina, in qua non peccanda discatur: nam ubi quid perperam administratum cesserit improspere, vitatur quod fefellerat, illominatque rectam viam docentis magistrerium. Hæc Colum. lib. I. cap. I. Responsio: Verè & sapienter Columella, si de artibus loquaris: sed Latine loquendi nulla est ars: hoc enim observatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, & similes, errando addiscuntur: Sed ut inquit Fabius lib. I. c. 6. Aliud est Latine loqui, aliud Grammaticè loqui: quasi dicas; Libris opus habeo; Adhibeo tibi fidem; crimen læsæ majestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo Deum; Grammaticè quidem dicas, Latine non dicas: nec enim satis est, Latinas quarere dictiones, delectus adhibendus est in verborum conjunctione, quem isti locutuleji miris modis dilacerant: non enim quicquid Latinum est, statim Latine dicerur. Habere orationem, dicimus, non facere; verba facere, non agere; agere gratias, non facere; ferre opem, dicimus, da opem non dicimus; dare verba, usitatum est, tradere, seu præbere verba, inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit; Vigilant milites in monte, pro speculantur de monte; tentat fran-

*Idiomata
lingue
Latine*

*Dare
opem, di-
xit Teren-
tius.*

ge.

gere aciem, pro, conatur aciem perumpere;
 dimisit suos milites, pro, dimisit copias, seu *Peregrini*
 exercitum; impedivit comestum, pro, inter- *nitates,*
 cludit; victu carebat Caesar, pro, re frumenta- *sive Idia-*
 ria; duxit vineas, pro, egit; primi in consilio, *tisni.*
 pro consilii principes; reportarunt praedas, pro,
 egerunt; milites monuit, pro, hortatus est; *Renovare*
 signum fecit, pro, signum dedit; renovavit pra- *praelum,*
 lium, pro, restituit, aut redintegravit; aciem dixit Di- *ctys lib 3*
 ordinauit, pro, instruxit; redierunt milites, pro, *Acnem*
 receperunt se; misit ad succurrendum, pro, misit *ordinare,*
 subsidio; fecerunt vim, pro, impetum fece- *Curtius*
 runt; magnis vis contendit, pro, magnis itine- *lib 3. Fu-*
 ribus; perdidit opportunitatem, pro, amisit occa- *stin. lib.*
 sionem. Sic itaque loquuntur, qui linguam, *11. Mi-*
 non styllum, exercent. *lites mor-*
dinatos,
Livius.

Obiectio Secunda.

Propter crebras in variis disciplinis dis-
 putationes Latino sermone assidue lo-
 quendum.

Responsio. Serias, & graves disputationes
 literis, non ventis debere mandari, quis est
 qui ignoret, nisi clamorosus disputator, aut ce-
 rebrosus vociferator? An ideo semper assues-
 cendum est loquelæ, ut postea dicamus,
noleitas, voleitas, & per modum prateritionis, dico
 quod, & nota quod Pappa habet aures? Quod si ta-
 lis urgeat necessitas, qui Latine scripserit,
 blaterones superabit,

Obiectio Tertia.

Si quis linguam Gallicam assequi studeat,
 optimè illam cum Gallis loquendo com-
 parabit. *S f 3* *Re-*

646 *Latina lingua comparanda,*

Responsio. Dissimile admodum est, linguarum aliquam cum Latina, quæ jam nulla est, comparare. Si ulla esset natio, quæ purè Latinè loqueretur, non dubito, quin apud illos Latina facilitas loquendi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri, ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus. Idem esto judicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non ut loquamur, sed ut intelligamus, addicimus.

Objectio Quarta.

Non desunt isti onocrotali subinde obijcere, seu verius obgannire: moris esse, ut infantes parvuli *papas, mamas, tayas* balburiant, qui tamen postea in melius corrigantur.

Responsio. Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, ut ineptæ nutrices doceant, quæ postea sint dedocenda. Ego certè, qui plurimos liberos sustuli, nunquam id sum passus, qui Quintiliano autore didicerim, *non assuescendum puerum sermoni, qui dediscendus sit.* Quid, quòd optima eodem labore, aut fortasse facilius edocentur?

Objectio Quinta.

Si Latinè loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur: Et omnes Academia legibus sanxerunt, ut & Latinè legatur, & disputetur.

Responsio. *Quasi verò quidquam tam sit valde, quam nihil sapere, vulgare; ut præclarè, 2. de Divinatione, scripsit Cicero. Sed quoniam*

. tu

non colloquitis, sed stylo. 647

tu mihi stultorum turbam objicis, qui Latine loquentes colunt & admirantur; ego tibi contra doctissimorum judicium & consensum opponam, qui hujusmodi pestem, sive loquentiam averfantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonii in Augusto.

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, sic inquit:

Sed plerique in hoc vocem modo, neque jam scienter, & vires exercent suas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos quod audierunt: Dicendo homines, ut dicant, efficere solere. Verè enim etiam illud dicitur: Perverse dicere homines perversè dicendo facillimè consequi: *Et statim*; Caput autem est, quod, ut verè dicam, minimè facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus,) quam plurimum scribere. Stylus optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister.

Quintilianus libro 1. cap. 1. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et naturâ tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percipimus: ut sapor, quo nova imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona facilè mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni qui descendus sit.

Erasmus lib. 8. Apophtheg. sic ait: Pollio dicebat; Commodè agendo factum est, ut sæpe agerem; sed sæpe agendo factum est, ut minus commodè; quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas; nec fiducia, sed temeritas paratur. Quod accuratè factum velimus, rarò faciendum est. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchrè calleant Latinè, tamen vix unquam adduci possunt, ut in familiari congressu Latinè loquantur. At si quando compellit necessitas, dicunt exactè, quasi de scripto. Novi Venetiæ Bernardum Oricularium, civem Florentinum, cujus historias si legisses, dixisses alterum Sallustium, aut certè Sallustii temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum Latinè loqueretur: subinde interpellabam: *Surdo loqueris, vir præclare; vulgaris linguæ vestratis tam sum ignarus, quàm Indicæ.* Verbum Latinum nunquam qui vi ab eo extundere. *Hæc Erasmus.*

Badæus, in Comment. Linguae Græcæ, reprehendens Vallam circa reciprocorum usum, sic ait: Id autem Laurentio non aliàs accidit, quàm ex prava loquentium consuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inviti erroris contagionem contrahimus: simul ex sermone extemporali, & neglecto, cui inter familiares assuescimus, præsertim puræ Latinitatis ignaros: qua noxa fit interdum, ut quædam imprudentibus excidant: id quod aliquando experti sumus in autographis nostris, ita ut flagitiosæ culpæ nos perperderet.

Cornelius Valerius in fine suæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum conjunctione qui non observat, nec delectum habet ullum, is

Bar-

Barbarica phrasi omnem pervertit Latinitatem, Quod iis ferè solet accidere, qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Joachimus Fortius, in libello De ratione studii, cap. De scribendo: Nam ferè fit, ut qui loquuntur accuratè, minus eruditè scribant. Dum enim illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. *Et infra:* Quo pacto id genus homines, qui tanto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accuratè quicquam scripserint? Certè neminem unquam vidi, (nisi me memoria fallat,) doctè scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi, differendique ratio. *Et infra:* Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione Ciceronis, in calce.

NON soleo ego, ne hoc quoque omit-
tam, meum discipulum cogere, ut sit
pleramque in scholis, quicquid ei di-
cendum usu veniat, Latinè ut id proferre co-
netur. Utrum enim plus commodi, an damni
ad Latinam elegantiam, quam nos quærimus,
hoc afferat studium, non planè satis habeo com-
probatum. *Et paulò inferius,* Huc accedit, quòd
infanti puero, dum ea quæ vult, & ex tem-
pore, atque subito proferre laborat, multis par-
tibus ea plura excidant, quæ ineptè, quæ incon-
ditè, atque incompositè, quæ denique nullius
dignitatis sint, quæque vix tolerabilia sint ne-
cessè est. Ita fit, ut dum locutionis studeant ce-
leritati, orationis ornatum omnem, atque di-
gni-

650 *Lat. ling. comp. non colloq sed stylo.*

gnitatem corrumpant. Quoniam autem quod in quotidiano sermone positum est, nihil admodum Latinæ orationi prodesse videtur ad eam dignitatem, quæ ejus linguæ merè germana est, ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atque confirmanda est, equidem id diligentæ ab uno stylo, qui dicendi magister, & opifex est optimus, petendum esse censeo.

Objectio sexta.

PROPTER varia inter gentes commercia, aut ut cum externis hominibus colloquamur, non solum utile, sed necessarium aliquando est, Latinè loqui.

Responsio. Ego Latinam linguam non damno; stylum veneror, & amplector: in quo qui probè fuerit exercitatus, si necessitas ingruat, repentè dicet: *da mihi panem, vel aliud obsonium.* Multis in locis Cicero commendat stylum; & ad Gallum lib. 7. sic scribit: *Urge igitur, nec transversum, quod ajunt, à stylo; is enim dicendi opifex.* Ego denique cum doctissimis (neminem excipio) viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore Latina lingua, nisi præmeditatè, esse loquendum.

F I N I S.

FRAN;